

Elméleti módszerek lipidek és membránfehérjék tanulmányozására

Hegedűs Tamás

tamas@hegelab.org

MTA-SE Molekuláris Biofizikai Kutatócsoport
SE Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet

Fehérjék szerkezetének és dinamikájának jelentősége

A betegség molekuláris szintű oka?
A gyógyszer-kötő zseb alakja?

37°C-on, oldatban nem egy szerkezet létezik,
hanem egy konformációs sokaság.

Számítógépes modellezés jelentősége

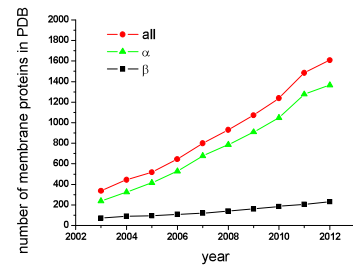
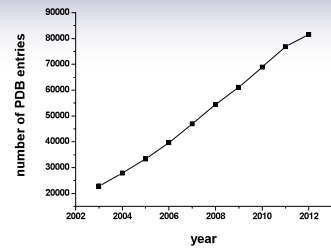
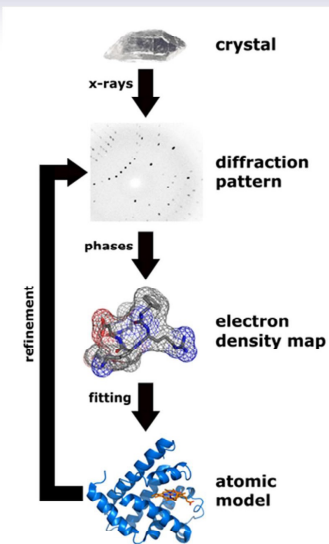
Atomi szintű információt ad mozgásokról.

Kísérletes módszerek általában nem
szolgáltatnak közvetlen információt az
atomi szintű történésekről.
(pl. EPR, Xlinks: nem, de NMR: igen)

Membránfehérjék szerkezeti modellezése

- Kísérleti adatok alapján
- Homológia modellezés
- „Threading” vagy ”fold recognition”

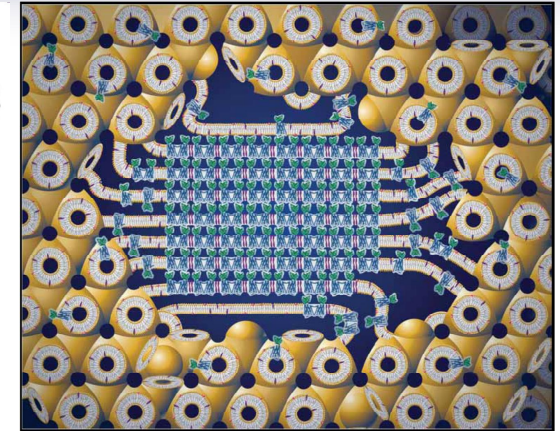
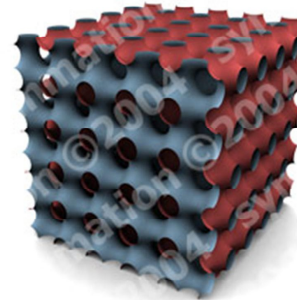
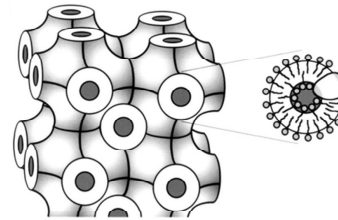
Szerkezet meghatározás – Röntgen kristallográfia

pdbtm.enzim.hu, Tudsány Gábor

Szerkezet meghatározás – cubic phase

monoolein/water

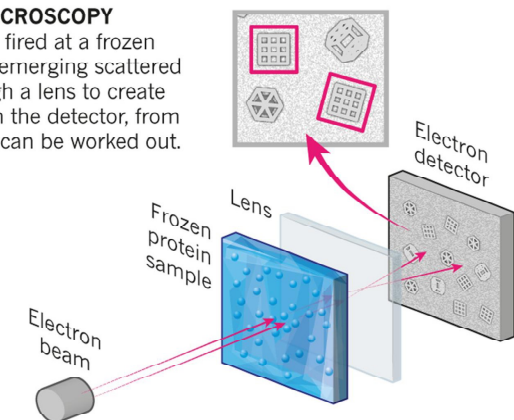

Szerkezet meghatározás – „single particle”

Cryo-electron microscopy

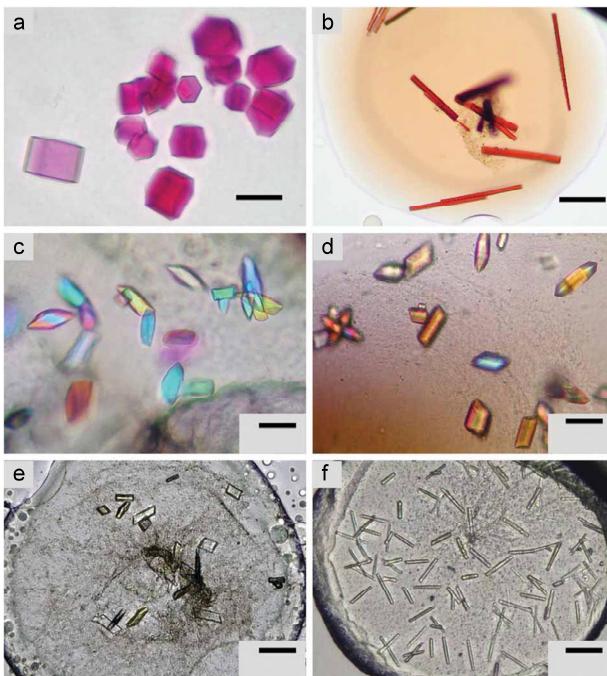
CRYO-ELECTRON MICROSCOPY

A beam of electron is fired at a frozen protein solution. The emerging scattered electrons pass through a lens to create a magnified image on the detector, from which their structure can be worked out.

© nature

Ewen Callaway, Nature | News Feature
The revolution will not be crystallized: a new method sweeps through structural biology, 09 September 2015

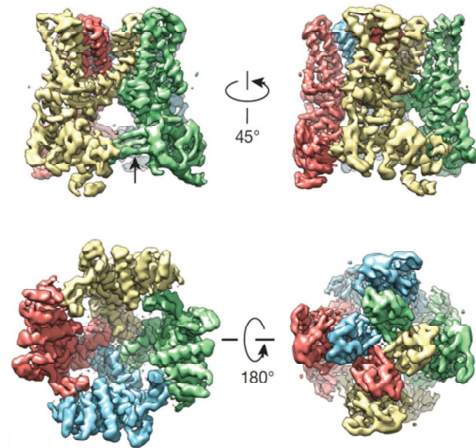

Crystals of membrane proteins growing in the lipidic mesophase.

- (a) bacteriorhodopsin
- (b) light-harvesting complex II
- (c) adhesin/invasin OpcA
- (d) vitamin B12 transporter BtuB
- (e) human $\beta 2$ adrenergic receptor-T4 lysozyme chimera
- (f) carbohydrate transporter from *Pseudomonas*

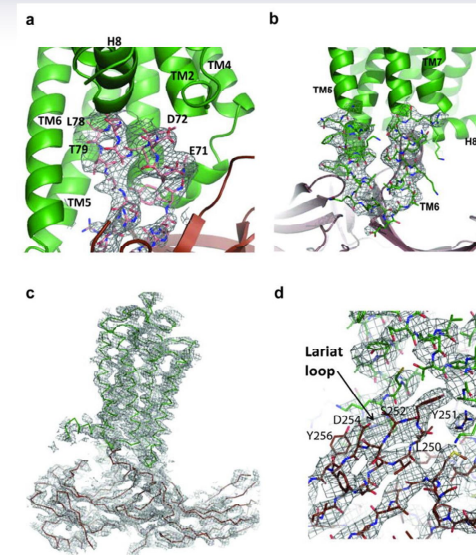
Szerkezet meghatározás – „single particle”

The TRPV1 channel detects the burn of chilli peppers, and this 3.4-Å structure is considered super-hot in the structural-biology world.

Szerkezet meghatározás – „single particle”

Free Electron Laser (FEL)

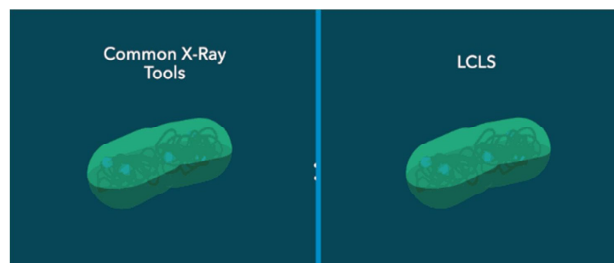

Nature. 2015 Jul 30;523(7562):561-7.

Crystal structure of rhodopsin bound to arrestin by femtosecond X-ray laser.

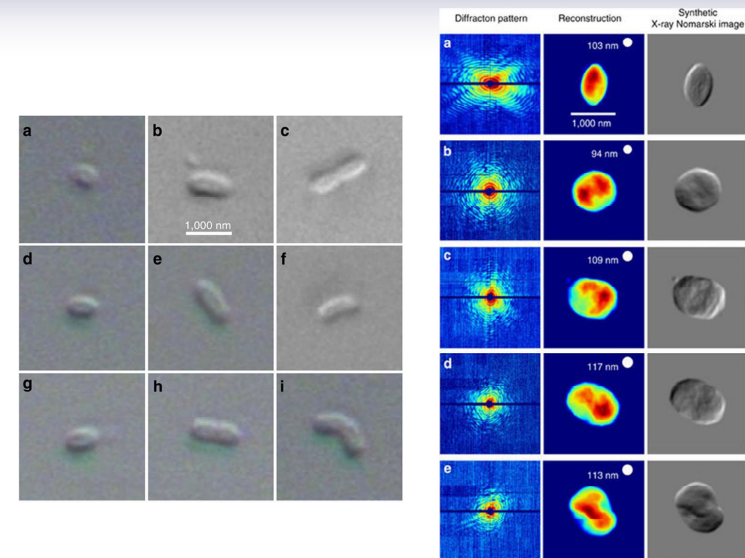
Szerkezet meghatározás – „teljes sejt”

Free Electron Laser (FEL)

Szerkezet meghatározás – „teljes sejt”

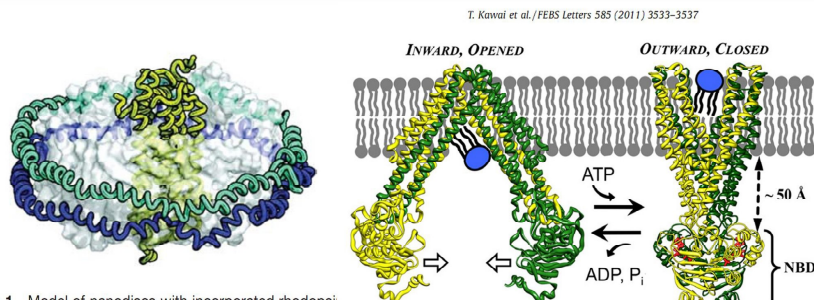
Free Electron Laser (FEL)

Nat Commun. 2015 Feb 11;6:5704. doi: 10.1038/ncomms6704.

Membránfehérjék nanodisc-ben

Figure 1 Model of nanodiscs with incorporated rhodopsin. Blue: membrane scaffold protein; gray: phospholipid bilayer, green: rhodopsin. The model was adapted from Nath et al. (2007a).

Homológia modellezés I.

- **Templát keresés**
- **Szekvencia illesztés**
- **Modellezés**
- **Energia-minimalizálás**

BLOSUM (BLOCKs of Amino Acid SUBstitution Matrix) matrix
is a substitution matrix

[illegible]

CLUSTAL W (1.83) multiple sequence alignment

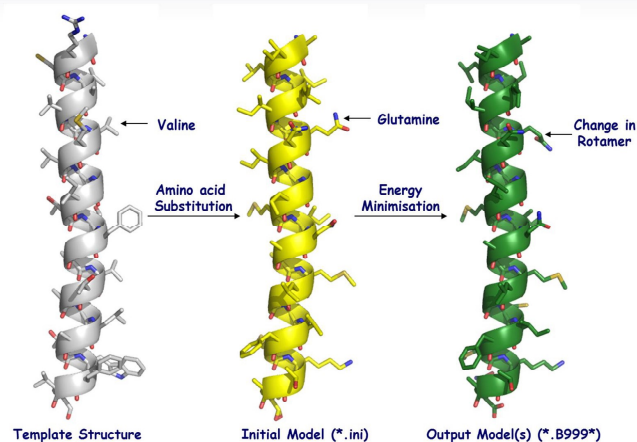
Alignement – pl. ClustalW

2HYD -----MKRRLLQFVK-----PYKGLFASITVGVGKKRPMFLP
35BX -----WQFIRFLWITVIR-----LYRGLGVVSTIALVINAADMTPI
CFTR_HUMAN MQRSPLEKASVSKLFFSWTRPILRKGYRQLLESDIYIPFSDNSADNLS

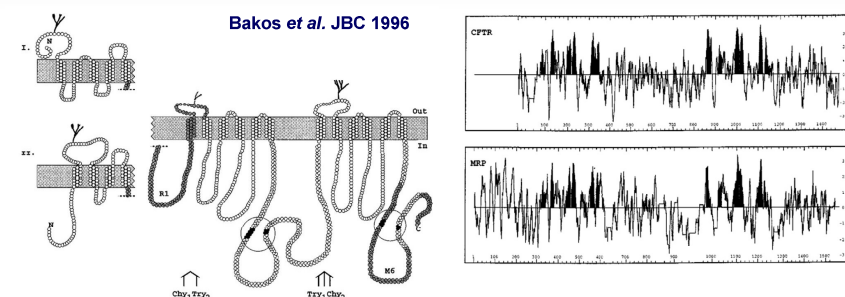
5 10 15 20 25 30 35

M Q R S P L E K A S V S K L F F S W T R P I L R K G Y R Q L L E S D I Y I P F S D N S A D N L S

Homológia modellezés II.

Membránfehérjék topológiája

Membrántopológia és TM hélixek predikciója

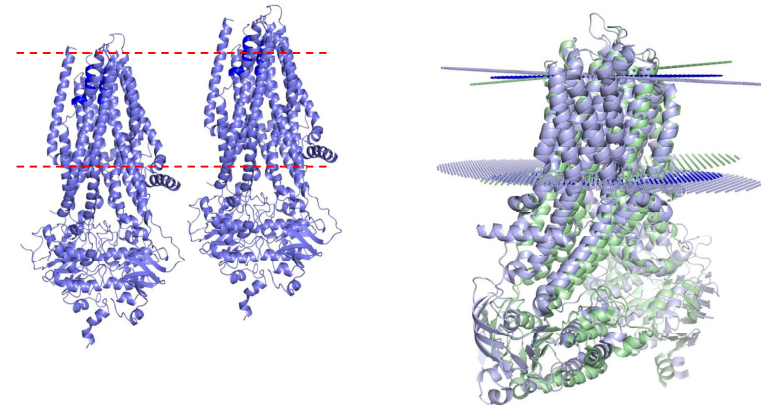
CCTOP.enzim.hu

- Szekvencia alapján
- TMH és más részek között más az aminosav eloszlás
- Biológiai tudás figyelembevételének lehetősége
- Több prediktor integrálása

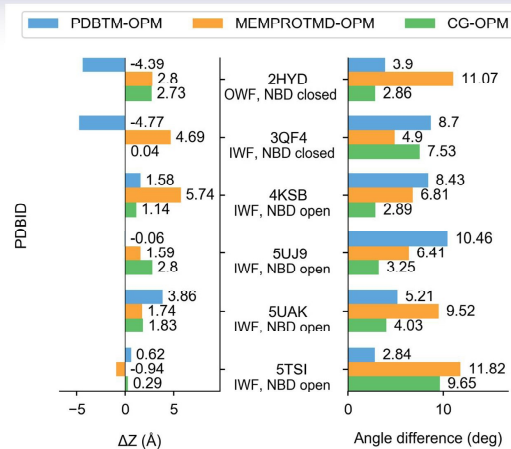
TMDet.enzim.hu

- Szerkezet alapján
- „water accessible area”
lipid kettősréteg lehetséges helye
pontosítás – fitness függvény

Localization and tilting in a bilayer

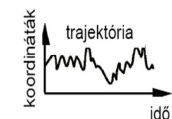
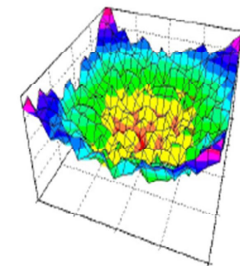
Tilting and localization in a bilayer

Molecular dynamics

Molekuláris dinamika (MD)

- valós potenciálfelület
- mozgásegyenletek
idő-lépésenkénti numerikus megoldása
- trajektória

A „force field”

Baker (2007)

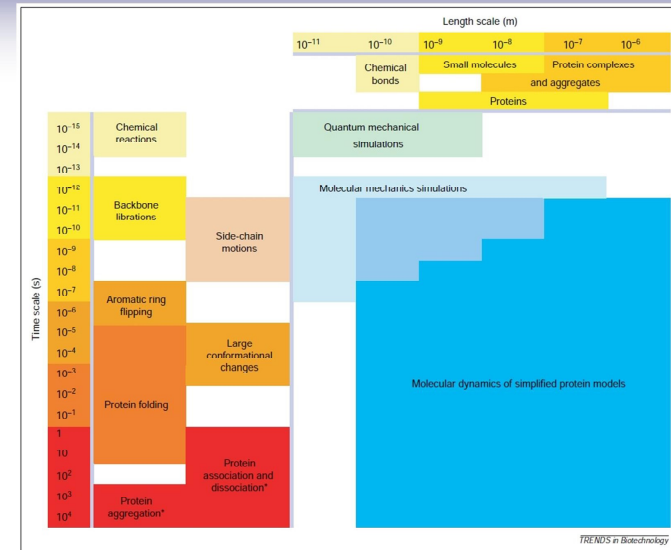
$$E_{\text{prot}} = W_{\text{rot}} E_{\text{rot}} + W_{\text{atr}} E_{\text{atr}} + W_{\text{rep}} E_{\text{rep}} + W_{\text{solv}} E_{\text{solv}} + W_{\text{pair}} E_{\text{pair}} + W_{\text{mbenv}} E_{\text{mbenv}} + W_{\text{hbond}} E_{\text{hbond}} - E_{\text{ref}}$$

$$E_{\text{mbenv}} = \sum_i^{\text{natom}} \Delta G_i^{\text{ref}}(z') - \Delta G_i^{\text{ref}}(z') - (1 - f(z')) * (\Delta G_i^{\text{ref, chex}} - \Delta G_i^{\text{ref, water}})$$

TABLE II. Atomic Contribution to the Solvation Free Energy in Water and Cyclohexane

	Water	Chex		Water	Chex
CR	-0.890	-1.350	NH3	-20.000	-1.145
CH1E	-0.187	-0.645	NC2	-10.000	-0.200
CH2E	0.372	-0.720	N	-1.000	-1.145
CH3E	1.089	-0.665	OH1	-5.920	-0.960
CR1E	0.057	-0.410	O	-5.330	-1.270
NH1	-5.950	-1.145	OC	-10.000	-0.900
NR	-3.820	-1.630	S	-3.240	-1.780
NH2	-5.450	-1.145	SH1E	-2.050	-1.855

„Események” időskálája

F. Ding and N.V. Dokholyan, TRENDS in Biotechnology, 23:450 (2005)

Egyszerűsített (Coarse Grain) modellek

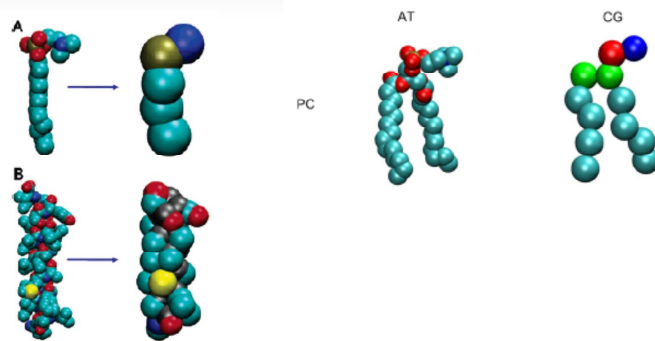
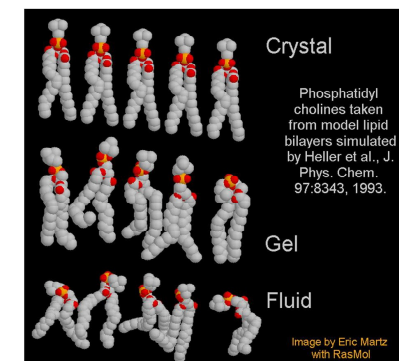
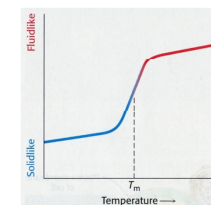

Figure 1. Atomistic (left-hand) and coarse-grained (right-hand) models compared for (A) a DPC molecule and (B) a GpA helix. Colors for atoms:

Sansom, Oxford University
Marrink, Groningen, MARTINI force field

A membrán fluiditása, fázisátmenetei

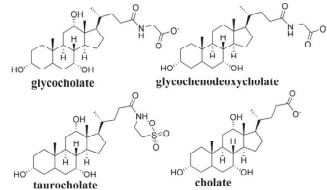
1. Hőmérséklet
  2. Összetétel
- fázisátalakulás
- > láncossz
  - > *cis*-kötések
  - > koleszterin

Lipid struktúrák összeszerelődése

Molecular dynamics simulations of
glycocholate-oleic acid mixed micelle assembly.

Langmuir 2010, 26(7), 4687–4692

A.Y. Shih et al. / *Journal of Structural Biology* 157 (2007) 570–592

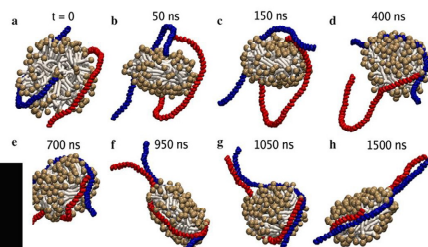
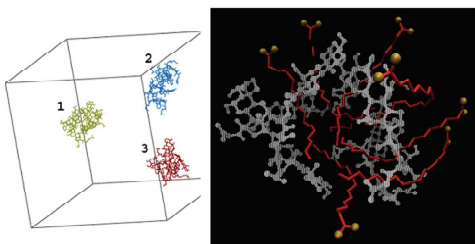
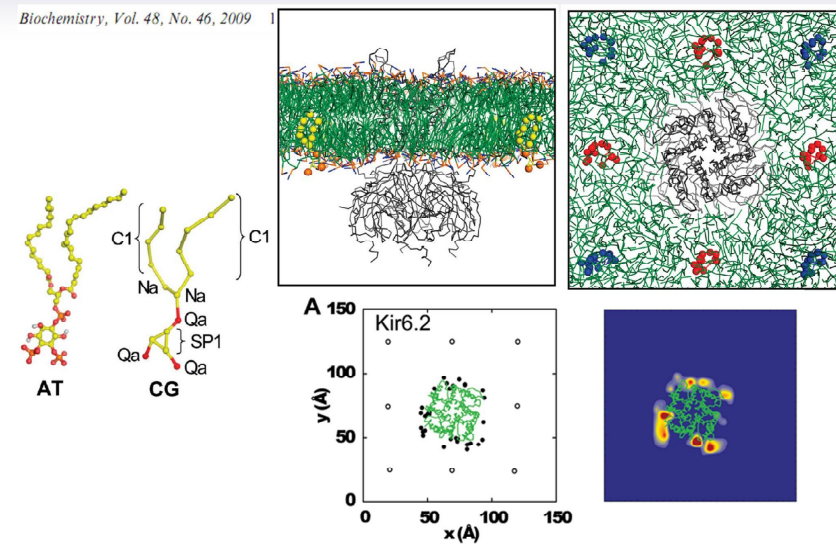

Figure 1. Chemical structures of the four common bile salts: glycocholate, glychenodeoxycholate, taurocholate, and cholate.

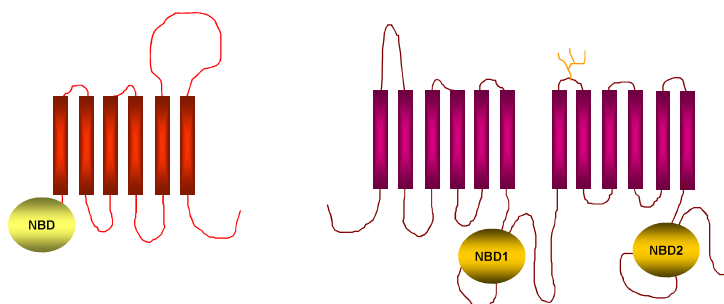

PIP2 kötődése Kir kálium csatornához

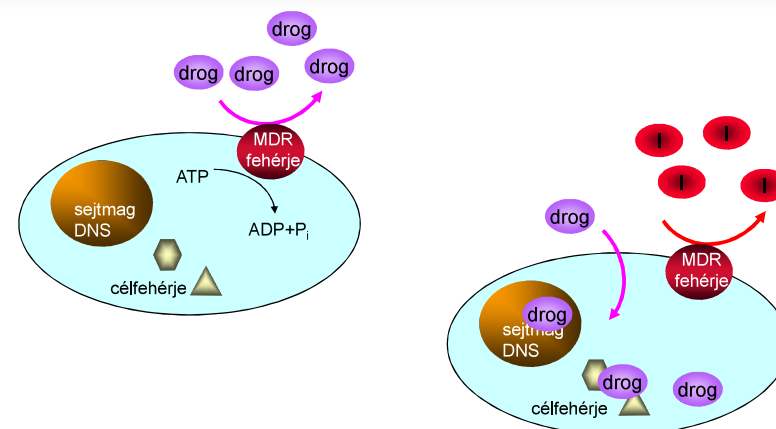
Biochemistry, Vol. 48, No. 46, 2009

ATP Binding Cassette (ABC) fehérjék

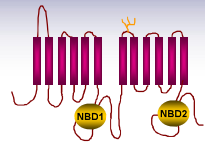

A multidrog-rezisztencia és felfüggesztése

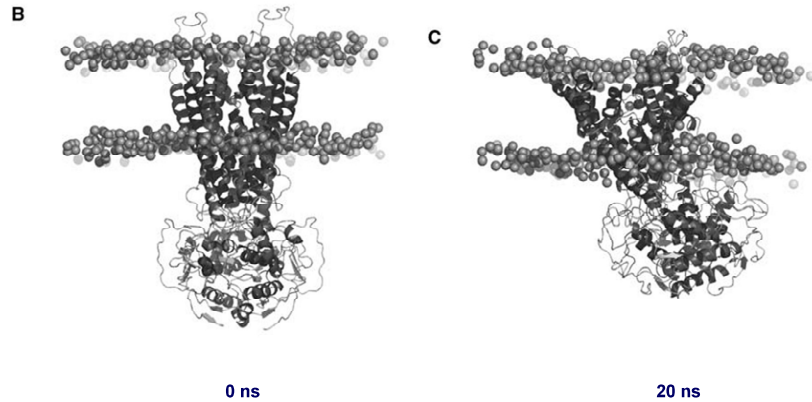

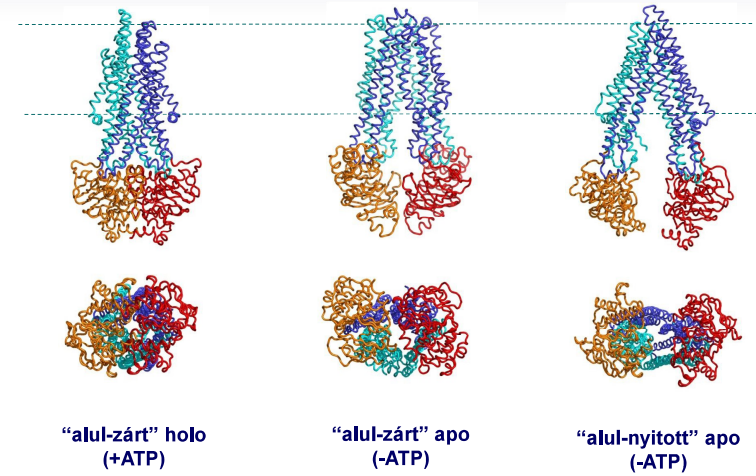
Fehérjék konformációinak stabilitása

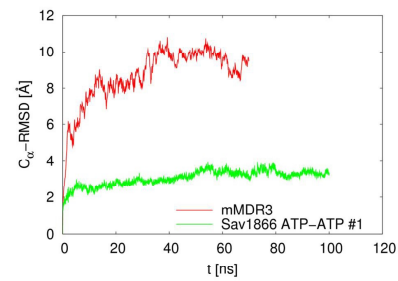
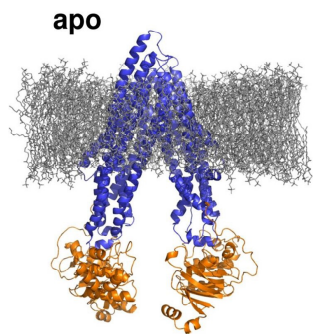
Eur Biophys J (2008) 37:403–409

ABC fehérjék konformációi

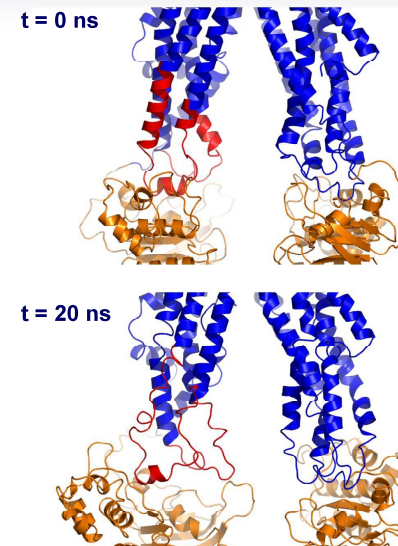

Az alul nyitott apo szerkezet nem stabil

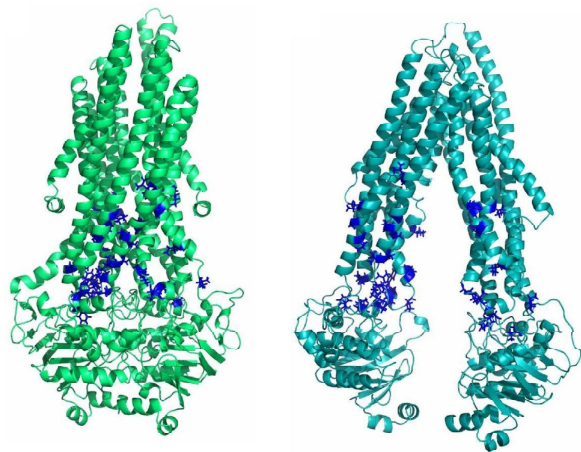
Gyimesi *et al.* BBA 2012

Az alul nyitott apo szerkezet nem stabil

rendszer	megtartott hélix tartalom
Sav1866 ATP/ATP #1	90.04%
hMDR1 holo	91.84%
hMDR1 apo	64.30%
mMDR3	63.13%

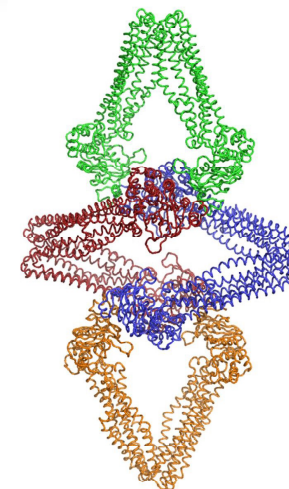
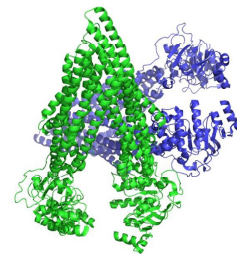
Hidrofób aminosavak kerülnek felszínre

Alul nyitott apo szerkezet elemi cellája

mMDR3, PDBID:3G5U

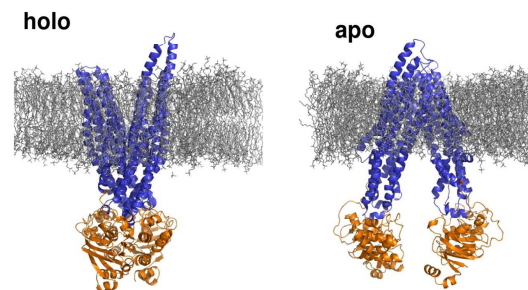
MsbA, PDBID:3B5W

Események modellezése

- Hogyan befolyásolja az ATP hidrolízise a fehérje dinamikáját?
PI. steered MD
- Hogyan történik meg az átmenet az „alul-zárt” konformációból az „alul-nyitott” konformációba?
PI. targeted MD

Zárt-nyitott átmenet jellemzése molekuláris dinamikával

hMDR1 homologia modell

molekuláris dinamika
trajektóriák

Esszenciális
dinamika

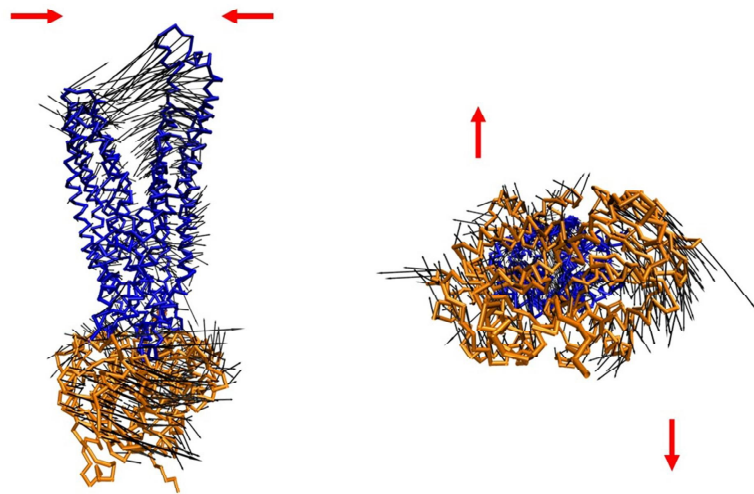

módus kiválasztás

kollektív mozgások

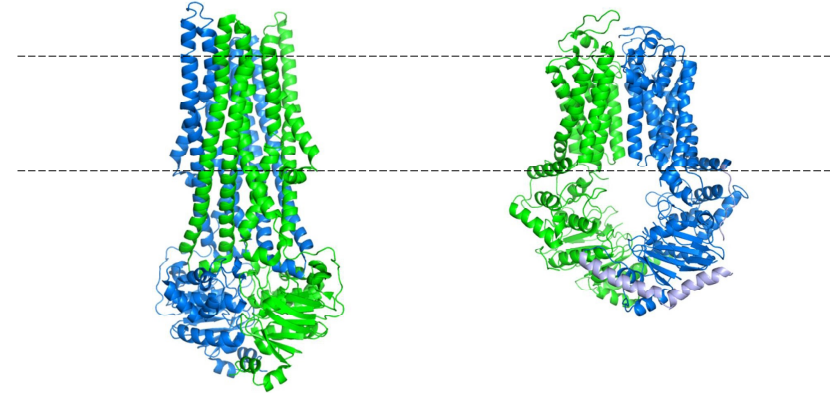
Zárt-nyitott átmenet

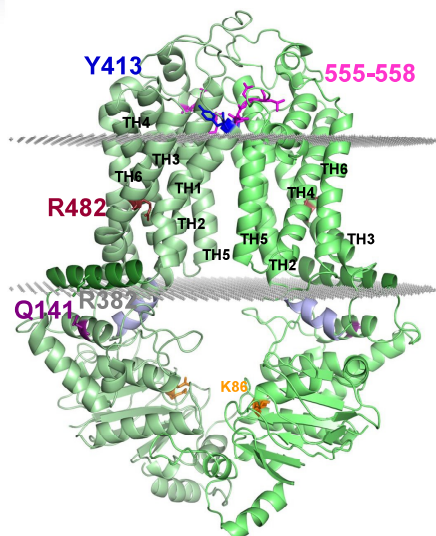
ABCG alcsalád - Type II

Type I +ATP

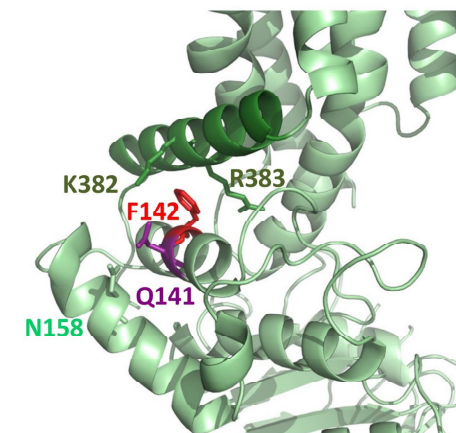
ABCG5-ABCG8

Az ABCG2 modell

A Q141 helyzete

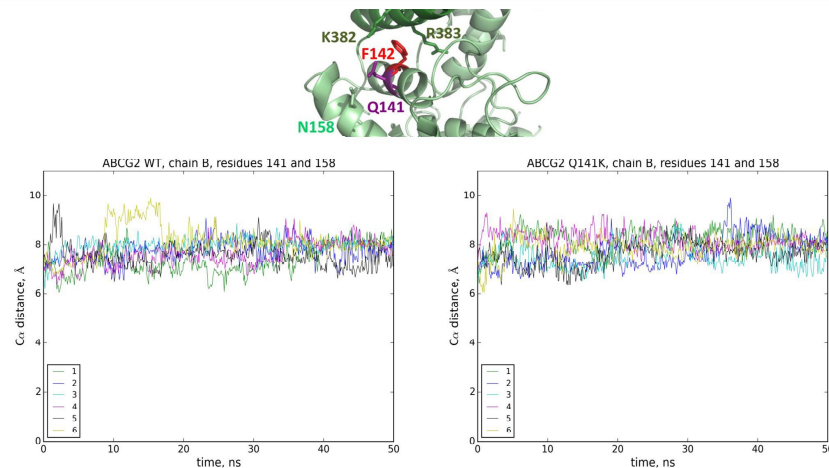

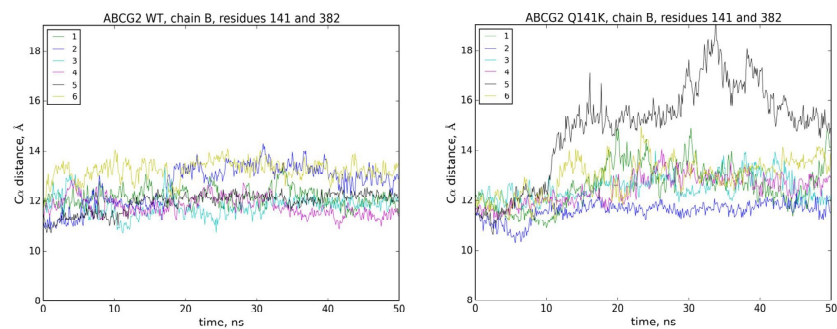
Molekuláris Dinamikai (MD) szimulációk

- Az ABCG2 fehérjét membrán kettősrétegbe helyeztük (POPC)
- Az a.a. oldalláncok, lipidek és vízmolekulák elhelyezkedésének optimalizálása:
  - energia minimalizáció
  - egyensúlyba hozás (6 db párhuzamos)
  - minimális gerinc-mozgás (position constrains)
- Production run
  - no constraints
  - 50 ns x 6 = 300 ns;
- WT és variánsok összehasonlítása (pl. Q141K, R482G)

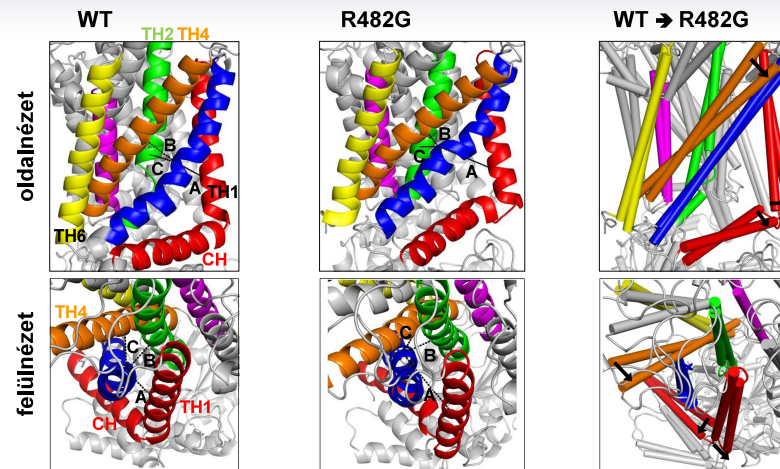
Q141K csere hatása a 141/158 kölcsönhatásra

A Q141K hatása a 141/382 (NBD/TMD) kapcsolatra

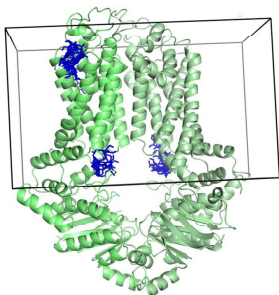
Az R482G által okozott változások

Drogkötő helyek vizsgálata *in silico* dokkolással

AutoDock Vina

- Fix fehérje, flexibilis ligand
- Több konformáció (6 db, egyensúlyba hozott)
- Doboz; ligand odapróbálása nagyon sokszor (ebből 20/futás)

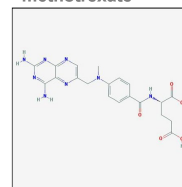

Drogkötő helyek vizsgálata *in silico* dokkolással

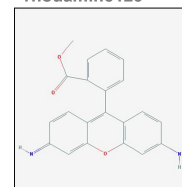
AutoDock Vina

- Fix fehérje, flexibilis ligand
- Több konformáció (6 db, egyensúlyba hozott)
- Doboz; ligand odapróbálása nagyon sokszor (ebből 20/futás)
- Mindent oda lehet dokkolni... ezért szubsztrát + nemszubsztrát

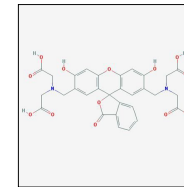
methotrexate

rhodamine123

calcein

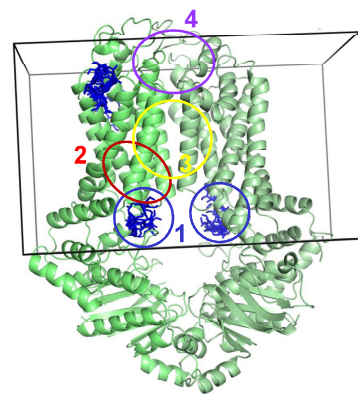
Drogkötő helyek vizsgálata *in silico* dokkolással

AutoDock Vina

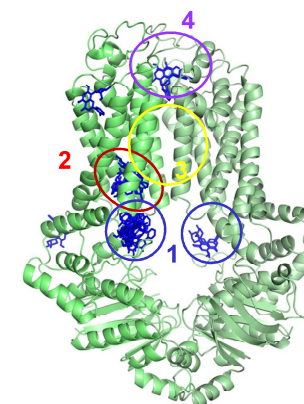
- Fix fehérje, flexibilis ligand
- Több konformáció (6 db, egyensúlyba hozott)
- Doboz; ligand odapróbálása nagyon sokszor (ebből 20/futás)
- Mindent oda lehet dokkolni... ezért szubsztrát + nemszubsztrát
- (6 ABCG2 konformáció) * (20 pozitúra) * (3 párhuzamos) *
(25 szubsztrát + 14 nem-szubsztrát) = 14 040 pozitúra
- Pozitúrák klaszterezése

Drogkötő helyek vizsgálata *in silico* dokkolással

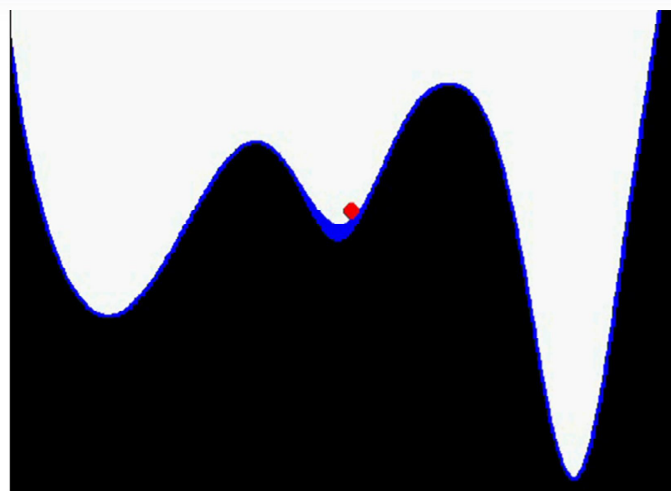
verapamil

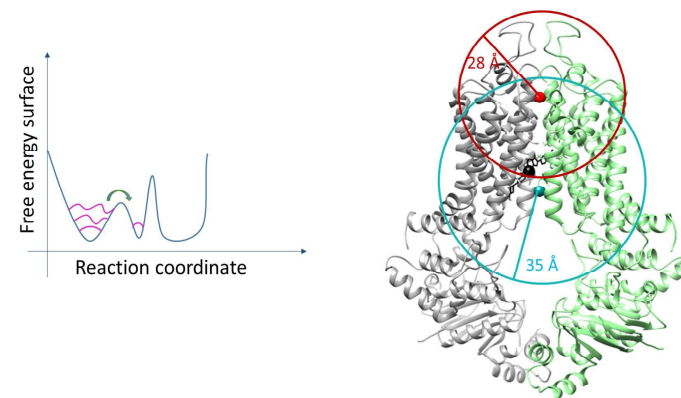
flavopiridol

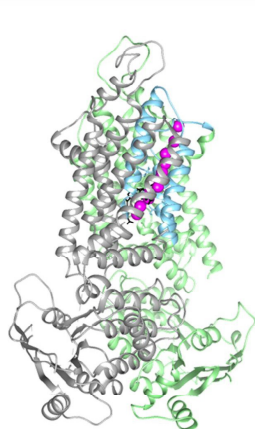
Metadinamika

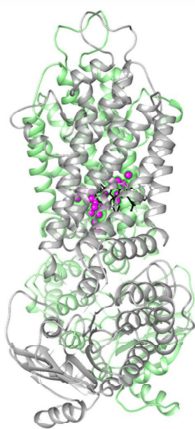
Transzport útvonalak feltérképezése metadinamikával

Transzport útvonalak feltérképezése metadinamikával

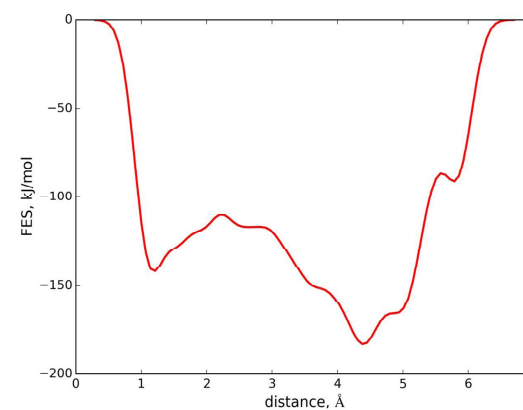

methotrexate

calcein

FES - Free Energy Surface

Cisztás fibrózis, CFTR fehérje

